

עליו עשר פיטמות, כדים רעועים, למאה. (37)

כאילו הצרור היה חטים. (39)

גמרא:

תאני בר קטינא: מה שנאמר במשנה שהקונה מקבל עליו רובע טנופת, אין הכוונה לרובע של עפרורית, שעל תערובת של עפרורית אין האנשים מוחלים, אלא **רובע קטנית לסאה**, שאם היה תערובת של קטניות בתבואה, הרי הקונה מקבל עליו עד רובע הקב לסאה תבואה.

ומקשינן: וכי עפרורית לא מקבל עליו הקונה?

והאמר רבה בר חייא קטוספאה משמיה דרבה: הבורר צרור מגרנו של חברו, שהוציא לו צרור [עפרורית] מתוך החטים שלו, וגרם לו נזק בכך, שהיה יכול למכור את החטים ביחד עם הצרור המעורב בהם, (38) **נותן לו דמי חטין**, צריך לשלם לו

א-טז

הרי שגם עפרורית מותר למכור עם החטה!

ומשנינן: **קטנית**, אפשר שיהא מעורב אפילו **רובע**. אבל **עפרורית**, אפשר רק **פחות מרובע**. ואפילו במשהו פחות מרובע, ובלבד שלא יהא רובע שלם. והמשנה שאומרת אפילו רובע, בהכרח שמדברת בקטנית ולא בעפרורית. ואילו רבה שמדבר בעפרורית, היינו כשהיה מעורב פחות מרובע.

ועדיין מקשינן: וכי עפרורית, רובע, לא מקבל עליו הקונה?

והא תניא: המוכר פירות לחבירו, הרי אם היו חטין, מקבל עליו רובע קטנית לסאה.

ואם היו שעורים, מקבל עליו רובע נישובת [קש הנזרה ברוח הנושבת] לסאה.

ואם היו עדשים, מקבל עליו רובע עפרורית

הצרור עצמו אינו שוה כלום, מכל מקום, הוא חייב מדינא דגרמי, כמו השורף שטרותיו של חברו וזורע כלאים בשדה חברו. שהלכה כרבי מאיר דדן דינא דגרמי.

והחילוק בין "דינא דגרמי", שמחייב בו רבי מאיר, ל"גרמא בנזקין", שפטור, הוא כך: גרמא בנזקין הוא בכגון השולח את הבעירה ביד חרש שוטה וקטן, שההיזק ניכר, אך האדם לא עשאו בידים אלא רק גרם עכשיו שיבא הנזק לאחר מכן מעצמו. ואילו "גרמי" הוא מזיק בידים, אך ההיזק אינו ניכר, כגון כאן, שהוא בורר צרורות מגרנו של חברו שהוא עושה זאת בידים אך הדבר אינו ניכר שנעשה לו היזק לחבירו. וכן שורף שטרותיו של חברו. כי הצרור והשטר אינם שוים בעצמם כלום. רשב"ם.

37. הרשב"ם לקמן [צו ב] ד"ה הכי גרסינן הביא תוספתא, האומרת שאם היו יותר מעשר קוססות או עשר פיטמות למאה, אין צריך המוכר להחזיר לו את כולם, אלא רק את העודף על העשר, היות וכל הטעמים שנאמרו בגמרא לקמן לגבי טינופת שמחזיר לו את הכל, לא שייכים כאן.

38. ואינו יכול לחזור ולערב אותו, שאם כן, עושה עול בידים, ונאמר "לא תעשו עול". וגם הלוקח אינו מוחל אלא אם כן נתערב מעצמו, ולא כשהמוכר מערבו בידים. רשב"ם [לקמן צד א].

39. שהוא מזיק בידים, שהצרורות שוים כמו חטים. וגם אם לא נחשיבו כמזיק בידים, שהרי

לפאה.

תפשוט מיניה, תוכיח מהברייתא ראייה למה שתירצת לעיל שבחטי ושערי, דעפרורית לא מקבל. שבחטים ושעורים אין הקונה מקבל עליו רובע עפרורית כי אם פחות מרובע. שאם לא כן, היה לו לתנא להשמיענו בחטים ושעורים, וכל שכן בעדשים.

ודחינן: אין ראייה מהברייתא. אלא לעולם, אף בחטי ושערי מקבל עליו רובע עפרורית. ומכל מקום, עדשים איצטריכא ליה לתנא להשמיענו, דפלקא דעתך אמינא, שהייתי סבור לומר, שעדשים, כיון דמיעקר עקרי להו, אם כן אפילו יותר מרובע עפרורית נמי לקבל עליו הקונה.

קא משמע לן שאפילו בעדשים רק רובע הוא מקבל ולא יותר.

אמר רב הונא: אם בא הקונה לנפות את התבואה מן הפסולת, שנראה לו שיש בה הרבה פסולת, והוא רוצה להיווכח אם אין

מאי לאו, הוא הדין לחטים ולשעורים שמקבל עליו רובע עפרורית. ומה שנקט לה רק לגבי עדשים, הוא משום שהדרך להיות שם עפרורית, כשם שקטנית מצויה בחטים, ונישובת בשעורים.

וקשיא לרב קטינא, שאומר בחטים אינו מקבל עליו רובע עפרורית.

ומשנינן: לא, אלא דוקא בעדשים הוא מקבל עליו רובע עפרורית, כי שאני עדשים, דמיעקר עקרי להו. שעוקרים אותם עם השרש מהאדמה ולא קוצרים אותם, ולכן מצוי בהם הרבה עפרורית.⁽⁴⁰⁾

ומקשינן: אלא טעמא דעדשים דמיעקר עקרי להו, אם כדבריך, שרק עדשים מצוי בהם עפרורית בגלל שעוקרים אותם, אבל חטי ושערי, לא מצוי בהם עפרורית. אם כן,

למוכרם לכל מי שירצה. אבל החמץ, אפילו לגזלן אינו שוה אלא רק לענין השבת הגזילה, ולא לדבר אחר. פני שלמה].

וגם אינו דומה לשורף שטרותיו של חבירו, שהוא רק גרמי, ששם אינו שורף את החוב עצמו רק את הנייר שאינו שוה כלום. תוס' ד"ה נותן.

40. הקשה באילת השחר: לפי מה שהגמרא אומרת לקמן, שהדין "אם בא לנפות, מנפה את כולו", הוא משום דינא, דהיינו שבעצם אדם רוצה שכל הפירות יהיו יפים, אלא לפי שטורח לו לנפות הוא מוחל עד רובע, ועל יותר מרובע כדאי לו לטרוח. אם כן, מה בכך שבעדשים מצוי יותר עפרורית, וכי בשביל כך פחות כדאי לו לטרוח בהם?

והתוס' הביאו את שיטת הריב"ם, שהטעם שמשלם לו על הצרור שהוציא מגרנו, הוא משום שרבה סובר כרבי שמעון, שדבר הגורם לממון כממון דמי, והצרור גורם לו לממון, שהיה יכול לקבל עליו ממון כמו חטים.

והר"י חולק עליו, וסובר כי אפילו רבנן, החולקים על רבי שמעון, מודים כאן בצרור, כי דוקא בגזל חמץ ועבר עליו הפסח ובא אדם אחר ושרפו, נחשב לדבר הגורם לממון ולא כממון עצמו, כי החמץ עצמו אינו שוה לשום אדם אלא רק לגזלן עצמו, בכך שיכול להחזירו לבעליו, ולומר לו הרי שלך לפניך. אבל בצרורות, נחשב הדבר כאילו גזל חטים עצמם, שהרי הוא מוכר אותם בתור חטים. [כיוונתם לומר, שבצרורות הם שוים למוכר שווי של ממש, שהרי הוא יכול

נראה לו שיש יותר מרובע, טרח איניש, הוא טורח לנפותה.⁽⁴²⁾ וכיון דטרח, טרח בכוליה. מאחר שהתחיל לטרוח בניפוי הפסולת, אין לו קושי לגמור את הניפוי של כל הפסולת. וממילא הוא אינו מוחל אף על רובע הקב של פסולת. ולכן המוכר חייב לשלם לו הכל מעיקר הדין.

ואמרי לה קנסא, כיון שהם סוברים, שמעיקר הדין הקונה מוחל אפילו על יותר מרובע פסולת, כי הוא יודע שכך הוא הדרך בתבואה להימצא בה פסולת. אלא שעד רובע לסאה, שביח שימצא פסולת. ואילו יותר מכך לא שביח. ואנו חושדים שאיזה הוא דעריב, שהמוכר בעצמו עירב את כל הפסולת. וכיון דעריב, קנסוהו רבנן בכוליה, שישלם את כל הפסולת.⁽⁴³⁾

[סימן: כל תרי שטרי דראבין בר רב נחמן אונאה וקבלנותא] [סימני הברייתות שמהם דנה הגמרא להוכיח במחלוקת שתי הלשונות

שם יותר מרובע הקב לסאה, מנפה את כולן. אם מצא שם יותר מרובע, חייב המוכר לשלם לו או לתת לו פירות אחרים כנגד כל הפסולת,⁽⁴¹⁾ ואינו יכול לומר לו שאת הרובע כבר קבלת, ואשלם לך רק את העודף.

אמרי לה: דינא. יש אומרים שכך הוא מעיקר הדין.

ואמרי לה: קנסא. יש אומרים שהוא רק קנס על המוכר ולא מעיקר הדין.

ומבאר הגמרא: **אמרי לה דינא**, כי הם סוברים שמאן דיהיב זוזי, אפירי שפירי יהיב. הקונה תבואה, בעצם אינו מוחל כלל על הפסולת המעורבת בה, אלא שבגלל הטורח לנפות את התבואה מן הפסולת המעטה המעורבת בה, הוא מוחל עליה. ודוקא רובע לא טרח איניש, בשביל רובע קב פסולת לא משתלם לו לטרוח ולנפות, כיון שיצא שכרו בהפסד טרחתו. אבל כאשר

שאנו יודעים שהמוכר לא עירב את הפסולת. לפי הפירוש הראשון, גם אז חייב המוכר לשלם את כל הפסולת ללוקח. ולפי הפירוש השני, אינו משלם לו כלל, שהרי הלוקח מוחל תמיד, ואילו את המוכר אין לקנוס, שהרי לא עירב בידיים. רשב"ם.

והר"ן כתב, שגם למאן דאמר קנסא, מודה שעל יותר מרובע אין הלוקח מוחל. שאם לא כן, וכי לעולם לא יקפיד. אלא שהנפקא מינה ביניהם היא רק על הרובע עצמו, אם המוכר צריך להחזירו באופן שלא עירבו בידיים.

והרא"ש כתב, שאם אנו יודעים שהמוכר עירב חצי רובע או שליש רובע, קונסים אותו, ואפילו אם בסך הכל אין שם רק רובע פסולת. ואפילו למאן דאמר דינא, מודה שאם ודאי עירב

41. הקשה באילת השחר: מדוע לא יהא מקח טעות, שהרי נתן לו פחות חטים ממה שהיה צריך לתת לו. וכן דבר שבמדה ובמשקל ובמנין, אפילו פחות מכדי אונאה, חוזר, והוי מקח טעות?

42. כך מפרש הרשב"ם. והרשב"א מבאר שהמוכר אינו טורח לנפות כשיש רק רובע, ולכן גם הלוקח מוחל על כך. אבל כשיש שם יותר מרובע, טורח המוכר לנפות את הכל, וממילא גם הלוקח אינו מוחל. שאילו הלוקח, הרי סופו לנפות את החטים מהצוררות לפני הטחינה, ומה שייד לומר שאינו טורח ברובע.

43. והנפקא מינה בין שני הפירושים היא, באופן

אם הוא דינא או קנסא].

מיתובי: תנן במסכת כלאים [ב א]: **כל סאה** של זרעים **שיש בה**, שמעורב בה **רובע** הקב **ממין אחר** של זרעים, **ימעט** מהמין האחר עד שיפחת מרובע, ואז יוכל לזורעם יחד. (44) שזה השיעור בכלאי זרעים, שאם מין אחד הוא פחות מאחד חלקי עשרים וארבע מהמין השני (כמו היחס של רובע הקב לסאה) הוא בטל לגביו, ומותר לזורעם יחד.

סברוה, סברו בני הישיבה, **דרובע דכלאים** האוסר את הסאה, הוא השיעור מן התורה, משום שאז הוא חשוב ולא מתבטל כמו דין היתר **מרובע דהכא**, לגבי מקח וממכר, שביתר מרובע פסולת לסאה הוא חשוב, ואין הקונה מקבלו עליו. (45)

וקא תני: ימעט. די בכך שיפחות מרובע, ואין קונסים אותו להוציא את כולו.

ואם כן, קשה, מדוע לגבי מכירה, שהוא דין קל יותר [שהרי בדיני ממונות יכולים בית דין להפקיר ממון של אדם זה לחבירו] אנו קונסים את המוכר שישלם לו על הכל?

ודוחה הגמרא: **לא**. אלא **רובע דכלאים**, דינו **כי רובע דהכא**, שהוא בטל.

ומיד שואלת הגמרא: **אי הכי, אמאי ימעט?**

ומתרצת: **משום חומרא דכלאים** אמרו חכמים שימעט מרובע, ולא מעיקר הדין. לכן די שימעט מהרובע, שהרי מצד הדין לא היה צריך בכלל למעט. אבל אם היה שם יותר מרובע, שהוא אסור מעיקר הדין, היה צריך באמת להוציא את הכל. (46)

והוינן בה: **אי הכי**, שרק משום חומרא הוא צריך למעט, **אימא סיפא** של המשנה צד-ב

המוכר קצת, שקונסים אותו על הכל, כי יתכן שעירב גם את כל הרובע. וכל המחלוקת היא רק אם אינו ודאי שהמוכר בכלל עירב. וכן משמע לשון הגמרא לקמן, שמתרצת אליבא דמאן דאמר דינא, "מי יימר דערובי עריב". ומשמע שאם היה ודאי שהמוכר עירב, גם הוא מודה שקונסים אותו.

44. או שזרעם יחד ועדיין לא נשרשו בקרקע, ימעט מהמין השני ויוציאנו מהקרקע. אבל אם כבר נשרשו יחד, אין להם תקנה, שכבר נאסרו בהשרשה. רשב"ם.

והתוס' כתבו, שהמשנה מדברת רק כשכבר נזרעו יחד, כמשמעות הלשון ימעט. וגם ממה שנאמר לקמן בגמרא על דברי רבי יוסי שמיחזי כי מקיים כלאים, משמע שכבר נזרעו.

ועוד כתבו, שגם אם כבר נשרש בקרקע לא

נאסר, שרק כלאי הכרם נאסרים בהשרשה. אבל כלאי זרעים האיסור רק לזורעם או לקיימם. אבל בדיעבד, כשצמחו יחד, אינם נאסרים כלל, לא באכילה ולא בהנאה. תוס' ד"ה סאה.

45. שבכלאים יש לקנוס גם ברובע, משום שזרעים הם בדרך כלל טובים ואין בהם הרבה פסולת, ולכן יש לחשוש גם ברובע שמא עירב בידים. וראוי לקנוסו על כך. רמב"ן.

46. ביארנו על פי התוס', שהקושיא היא רק למאן דאמר קנסא, שאילו למאן דאמר דינא לא קשיא, לפי שאינו דומה לעניננו, שהטעם משום מחילה, וכיון שיש יותר מרובע פסולת, אינו מוחל כלל.

ושוב כתבו, שגם למאן דאמר דינא, יש לפרש, כי היות ודרך בני אדם שכאשר הם באים